

var bror til Marilyn Monroes far: Subjektsellipser i argentinadansk med et sideblik til dansk talesprog

Karoline Kühl
Europa-Universität Flensburg

1. Indledning

Emnet for denne artikel er (standardafvigende) udeladelse af grammatisk subjekt i argentinadansk, dvs. den varietet af dansk, som tal(t)es af efterkommerne af de danskere, der udvandrede til Argentina omkring 1900. Analysen af variationen i argentinadansk bygger på *Corpus of South American Danish*, som indeholder optagelser af sproget foretaget 2014 og 2015. Det er ikke usædvanligt, at dansk i Argentina er blevet opretholdt i op til fire generationer, men skiftet fra dansk til spansk som hverdagssprog omkring 1960 betyder, at argentinadansk omkring 2015 var døende på grund af den afbrudte overlevering af sproget til de yngre generationer.

Udover en beskrivelse af udeladte subjekter i argentinadansk afklarer denne artikel betingelserne for subjektsellipser i rigsdansk talesprog og udpeger forskellige former af subjektsellipse, som er udforsket terræn i det danske talesprogs grammatik. Argentinadansk er et resultat af talernes dansk-spanske tosprogethed. Tilsvarende er variationen i forhold til subjektsellipser et specifikt resultat af kontakten mellem spansk som konsekvent nuls subjektssprog og dansk, hvor et realiseret subjekt er reglen snarere end undtagelsen. Variationens ret begrænsede omfang viser dog, at argentinadanskernes sprogkompetence i dansk er (eller har været) høj, at talerne generelt er i stand til at etablere og vedligeholde referentielle udtryk i dansk og at argentinadansk ikke er på vej til at udvikle sig til et nuls subjektssprog.

Artiklen giver i afsnit 2 et kort overblik over subjektsellipser i dansk og spansk og beskriver datagrundlaget i afsnit 3. Afsnit 4 er en

topologisk kategorisering af de standardafvigende subjektsellipser i argentinadansk med eksempler, mens afsnit 5 diskuterer forekomsterne ift. sociodemografiske og sproglige faktorer (specifikt: topologisk position, verbaltype, forekomsten af spanske elementer/kodeskift, rekonstrueret subjekt ift. person og numerus og fonetisk reduktion af pronomener i dansk talesprog). Artiklen slutter med en diskussion og konklusion i afsnit 7.

2. Subjektsellipse i dansk og spansk

I overensstemmelse med Hansen & Heltoft (2011), hvor ”adjektivet ELLIPTISK bruges om konstruktioner med fraværende led som kan rekonstrueres ud fra den sproglige kontekst” (s. 966), bruger jeg i det følgende begrebet ‘ellipse’ synonymt med ‘udeladelse’. Udeladelse af subjekt i form af elliptiske sideordninger, hvor et rekonstruerbart og derfor redundant subjekt udelades i bageste sætning i en sideordning, er en upåfaldende konstruktion på dansk, som tjener til stærk sammenknytning af informationer: I ytringen *i 1955 blev han journalist og [] boede i Berlin til 1963* (Hansen & Heltoft 2011: 967) kan subjektet let rekonstrueres ud fra ”forløberteksten” (s. 966), dvs. den første helsætning. I dansk er forekomsten af ellipser betinget af, at det rekonstruerede subjekt har sin plads i fundamentfeltet (s. 966-971), hvilket vil sige, at subjektsellipse kun er mulig i helsætninger, og her altså kun i fundamentfeltet. De standardafvigende forekomster af subjektsellipser i argentinadansk forekommer i ledsætninger og i helsætninger med andet end subjektet i fundamentfeltet, så det rekonstruerbare subjekt står på subjektspladsen efter det finitte verbum (jf. eksempler i afsnit 5)¹.

Der synes at være visse kontekster, som lægger op til subjektsellipse i nutidigt dansk talesprog. Disse skildres i det følgende:

- a. Identitet mellem afsender og grammatisk subjekt: Når kommunikationssituationer sandsynliggør, at taleren/talerne er identiske med det grammatiske subjekt (korrelatet), kan subjektet – et 1. ps. pronomen i singularis eller pluralis –

¹ Det foreliggende studie fokuserer kun på ellipser, som bygger på (forholdsvis) uafhængige sætninger. Det vil sige, at ellipse i sætninger, som beskriver én situation eller én samlet kompleks handling (synonymier og obligatorisk ellipse, Hansen & Heltoft 2011: 969-971), ikke er inkluderet.

udelades. Hansen & Heltoft (2011) kalder denne form for subjektsellipse for ”dagbogsstil, idet den manglende referent når der ikke angives andet, skal opfattes som den talende” (s. 1208). Brinck & Schack (2013: 68) nævner postkort og dagbøger som prototypiske teksttyper. Hougaard (2004) noterer, at subjektsellipser er hyppige i chat, Rathje (2013) beskriver fænomenet for online kommentarspor, og Kalledsøe (2014) for sms-beskeder. Dagbøger, postkort, chat, online kommentarspor og sms-beskeder er kommunikationskanaler, hvor en identitet mellem afsender og ytringens subjekt typisk er givet.

- b. Brug af epistemiske verber: Rathje (2013) konstaterer, at de verbaler, som forekommer hyppigst sammen med subjektsellipse, tilhører de epistemiske verber (*tro, synes, håbe, mene, tænke* osv.). Korrelationen er indlysende, da epistemiske verber lægger op til identitet mellem det rekonstruerbare subjekt og taleren (fx *håber, at vi får billetter til koncerten; synes, det var kedeligt i går*)².
- c. Deiktisk nærhed: Subjektsellipse kan desuden forekomme, når talehandling og handling svarer til hinanden (fx når man på vej ud ad døren med affaldsposen i hånden siger *går lige ned med affaldet*, eller når man med fejekosten i hånden siger *kom til at smadre en tallerken*). Her er ellipsen ikke begrænset af verbaltype, men kan forekomme med alle slags verber.

Sammenfattende kan vi konstatere, at selvom det grammatiske subjekt som regel realiseres i rigsdansk, så er subjektsellipser på ingen måde usædvanlige (jf. også Jeppesen Kragh, Skafte Jensen & Strudsholm 2014). Dog er alle subjektsellipser begrænset til helsætninger, hvor det rekonstruerbare subjekt står i fundamentfeltet³.

I spansk er udeladelse af subjekt(spronomen) reglen snarere end undtagelsen, og ellipsen er ikke begrænset af topologiske fakto-

² Det er ikke undersøgt for dansk talesprog, hvor stort omfanget af subjektsellipser med epistemiske verber er, men en søgning i LANCHART-korpuset viser mange forekomster af *synes, tro* og *mene* uden pronomen i sætninger, hvor subjektet er 1. ps. singularis.

³ Undersøgelsen inddrager ikke variation i forhold til (traditionelle) dialekter eller ældre dansk talesprog, som jo i princippet kunne udgøre baseline for udvandrerne. Udeladelse af subjektspronomen er (vist) ikke undersøgt i disse varieteter, men danskargentinernes sprog fremstår hverken dialektalt præget eller ’gammeldags’.

rer. Subjektet vil som regel blive nævnt ved skift i referencen, eller når det markeres for kontrast eller lighed, men ellers udelades. Muligheden for pronominal nulsujekter tilskrives bl.a. den spanske verbal morfologi, der identificerer det grammatiske subjekt med en høj grad af nøjagtighed (Butt & Benjamin 2013). Forskellige varieteter af spansk i Syd- og Mellemamerika viser forskellige grader af realisering af subjektspronomen, men der nævnes ingen særlige forhold for argentinsk spansk (jf. fx Lipski 1994, 2018; Mayol 2012; Company Company 2021). Ifølge Silva-Corvaláns lidt ældre studie (1989: 115) er brugen eller hhv. udeladelse af pronominalt subjekt ikke en sociolingvistik variabel, men lader til udelukkende at være afhængig af strukturelle og diskursive faktorer.

3. Undersøgelsens datagrundlag

Data til denne undersøgelse stammer fra *Corpus of American Danish*. Korpuset, som er del af LANCHART-korpusinfrastrukturen, indeholder optagelser af talt dansk fra Argentina fra 2014 og 2015 samt fra USA og Canada med optagelser fra 1966-1998. Dataindsamlingen og korpusopbygningen blev gennemført inden for forskningsprojektet *Danske stemmer i USA og Argentina* (2014-2019). Optagelserne af danskargentinsk talesprog stammer fra hovedstaden Buenos Aires og fra Eldorado i den nordøstlige del af Argentina, men størstedelen er fra området mellem byerne Tres Arroyos, Tandil og Bahía Blanca i provinsen Buenos Aires syd for hovedstaden (den såkaldte 'danskertrekant'). Disse optagelser samt udskrifter og kodninger er samlet i det argentinske delkorpus *Corpus of South American Danish* (CoSAMDa)⁴. Nedenstående Tabel 1 viser sammensætningen af CoSAMDa (for en detaljeret beskrivelse af *Corpus of American Danish*, se Kühl et al. 2017, Kühl, Heegård Petersen & Foget Hansen 2019).

⁴ Navnet er misvisende, da korpuset kun indeholder data fra Argentina. I starten af forskningsprojektet overvejede vi, at udvide feltarbejdet til andre lande i Sydamerika og/eller at inddrage arkivmateriale herfra, men af forskellige årsager blev det ikke til noget. I mellemtiden var delkorpusets navn dog blevet etableret ved brug i foredrag og publikationer, og vi er derfor fortsat med at bruge det.

talere i alt	97
født i Argentina	90
født i Danmark	4
ukendt fødeland	3
indvandringsgeneration af talere født i Argentina (n=90)	32 begge forældre født i Danmark 33 mindst en forælder født i Argentina 16 mindst en bedsteforælder født i Argentina 9 forældres fødeland er ukendt
fødeår	1911-1971
alder	44-103 (median 75)
køn	33 mænd, 64 kvinder
antal optagelser	89
antal transskriberede timer	113
tokens	samlet 1.041.932 tokens ⁵ heraf danskargentinske talere: 768.389 tokens heraf danske interviewere: 273.543 tokens

Tabel 1

Tabellen viser, at så godt som alle talere i CoSAMDa er født og opvokset i det danske mindretal i Argentina. De 4 talere, der er født i Danmark, udvandrede til Argentina som småbørn sammen med deres forældre og er som sådan opvokset under meget lignende betingelser som de børn, der er født i Argentina.

De transskriberede optagelser i CoSAMDa er kodet for en række parametre, som er beskrevet detaljeret i Kühl et al. (2017) samt Kühl,

⁵ Med 'tokens' menes både leksemer og ortografiske transskriptioner af talesprogsfænomener som tøven, selvfafbrydelse og latter.

Heegård Petersen & Foget Hansen (2019). For undersøgelsen af standardafvigende subjektsellipse er syntakskodningen af korpusset relevant: Denne kodning er foretaget i PRAAT og omfatter alle danske sætninger. Sætningernes sprog (dansk/spansk/engelsk) er defineret ud fra sproget i det finitte verbum og det grammatiske subjekt (dvs. at hvis det finitte verbum og det grammatiske subjekt er dansk, er sætningen kodet som dansk). Sætninger uden eksplicit grammatisk subjekt er defineret ud fra det finitte verbums sprog. Dette er en ret grov kategorisering i forhold til sprogbrug, men et brugbart kriterie til at udelukke sætninger med en spansk eller engelsk sætningskerne. På basis af denne annotation er der blevet udtrukket alle danske sætninger uden et grammatisk subjekt samt forløberteksten, dvs. de foregående og efterfølgende ytringer, som danner konteksten for sætningen.

4. Resultater: Variationens (beskedne) omfang

Ud af de 264 forekomster af sætninger uden subjekt afviger 44 fra rigsdansk. Dette viser overordnet set samme høje grad af grammatisk overensstemmelse mellem argentinadansk og rigsdansk, som også er blevet vist i andre studier af argentinadansk (jf. fx Heegård Petersen & Kühl 2021, Kühl & Heegård Petersen 2023). De resterende, standardsvarende sætninger uden eksplicit grammatisk subjekt dækker over subjektsellipser i sideordnede helsætninger med det rekonstruerede subjekt i fundamentfeltet samt subjektsellipser i selvstændige helsætninger, hvor den talende selv er subjekt i sætningen. Sidstnævnte entydiggøres enten ved brug af et epistemisk verbum (beskrevet under (b) i afsnit 2) eller ved deiktisk nærhed, dvs. når talehandlingen svarer til den fysiske handling (beskrevet under (c) i afsnit 2; fx når en danskargentsk informant siger *skriver det lige*, mens hun noterer en aftale med interviewerne).

Det er muligt, at de samlede 264 forekomster indeholder et kvantitativt skift i forhold til rigsdansk i retning af flere udeladte subjekter i kontekster, hvor der er frit valg mellem realiserede og ikke-realiserede pronomener. Men da den kvantitative fordeling af pronominal subjekt i danmarksdansk talesprog endnu ikke er blevet undersøgt, er det på nuværende tidspunkt ikke muligt at kortlægge en potentiel kvantitativ variation.

De standardafvigende subjektsellipser i det argentinadanske datasæt er fordelt på fire forskellige grammatiske kontekster:

Kontekst I: Subjektsellipse i fundamentfeltet i uafhængige (dvs. ikke-sideordnede) helsætninger (n=22). I disse tilfælde forekommer korrelatet i forløberteksten, men referencekæden mellem korrelatet og det rekonstruerbare subjekt kan være afbrudt af andre mulige korrelater eller af et talerskift.

Kontekst II: Subjektsellipse i fundamentfeltet i den bageste sætning af to sideordnede helsætninger, men med et 'fjernt' korrelat (dvs. det forekommer ikke i forudgående sætning) (n=2)

Kontekst III: Subjektsellipse i post-verbal position på subjektspladsen S i helsætninger (sideordnede og ikke-sideordnede) med andet end subjektet i fundamentfeltet (n=18)

Kontekst IV: Subjektsellipse i ledsætninger (n=2)

På spansk ville subjektsellipsen i de 44 standardafvigende forekomster være helt upåfaldende.

I det følgende vises eksempler på de standardafvigende subjektsellipser fra konteksterne I til IV. Kontekst I: Eksempel (1) viser standardafvigende udeladelse af subjektet i fundamentfeltet i en ikke-sideordnet helsætning (kontekst I). På grund af informantens brug af *bror* i stedet for *søster* kan eksemplet fremstå lidt forvirrende, men forløberteksten (som af pladsgrunde ikke kan vises) bekræfter, at der skal være en reference mellem *mormor* og *bror til Marilyn Monroes far*.

(1) Subjektsellipse i ikke-sideordnet helsætning

- HAP *han er øh ikke fætter [pause] det vi kalder segundo primo ikke*
interviewer *Ja*
MUL *det var hans [pause] øh mormor som hed øh Mortensen til*
 efternavn [] var bror til Marilyn Monroes far (argda1-15-
 HAP)

Det følgende eksempel (2) viser også udeladelse af subjektet i fundamentfeltet i en ikke-sideordnet helsætning, hvor korrelatet (*din mor*) optræder i foregående ytring. Dog sker der et talerskift mellem ytringen, som indeholder korrelatet, og den følgende sætning

med det rekonstruerbare subjekt. Disse tilfælde udgør halvdelen af forekomsterne i kontekst I.

(2) Subjektsellipse efter talerskift

interviewer *og din! mor var lærerinde*

ARL *claro [] hjalp dem allesammen si si på dansk og på spansk*
(argda0-15-ARL)

Subjektsellipser på tværs af talerskift er ikke beskrevet for dansk talesprog. En (absolut ikke repræsentativ) rundspørge blandt danskere med dansk som stærkeste sprog viste dog, at mange ikke ville studse over denne slags subjektsellipser i talesprog. I spansk ville disse subjektsellipser ikke være bemærkelsesværdige.

I det følgende eksempel (3) (kontekst I) er korrelateret til den anaforiske reference i sidste sætning i eksemplet [] *var henne og og skulle tørre det for hende* pronomenet *hun* (talerens barnebarn, markeret med fed). Referencekæden er dog afbrudt af mange andre potentielle korrelater, så som nominalsyntagmerne *den lille pige, pigen, andre* og *hendes mor* samt pronomenet *hun*, og i princippet kunne også intervieweren samt den talende selv være mulige korrelater.

(3) Subjektsellipse efter afbrudt referencekæde

*da **hun** var lille og gik i børnehave [pause] så gik øh*
*[pause] forlangte **hun** altid [pause] et ekstra lom- [pause]*
lommelørklæde [pause] og hvad vil du med den siger hendes
mor [pause] et til sig selv og så en mere [pause] jo for når øh
nu øh [pause] ti: I jeg kan ikke huske hvordan pigen hed [pause]
men det var en lille pige som havde problemer [pause] og hun
savlede [pause] o: g øh og hendes øh [pause] hvad kalder du
når øh [pause] næsen løber ikke sandt

interviewer *Jo*

IJE *til at tørre hendes [pause] hendes salv [fra spansk saliva 'savl']*
og hendes [pause] hendes næse med

interviewer *nå:*

IJE *og øh [pause] som regel andre de øh [pause] det kan de ikke*
lide vist at røre ved sådan noget

interviewer *åh mm*

IJE *bueno [] var henne og [pause] og skulle tørre det for hende*
(argda0-15-IJE+SKK_1)

Selvom subjektsellipsen i eksempel (3) ud fra et rent strukturelt-tekstlingvistisk perspektiv nærmest er en katastrofe, opstår der på baggrund af forløberteksten ikke meget tvivl om, at subjektet i IJE's ytring igen er barnebarnet (*hun*). På spansk ville introduktionen af andre potentielle korrelater kunne føre til genintroduktion af subjektet i form af et pronomen eller et nominal, men her ville alle potentielle korrelater, som ikke er 3. ps. sg. (*andre*, taleren selv, intervieweren), udelukkes af den spanske verbalmorfologi, der specificerer person og numerus.

Kontekst II: Det argentinadanske datasæt viser også tilfælde af udeladt subjekt i syntetiske sideordnede helsætninger. Ud fra de strukturelle betingelser er dette en standardsvarende rigsdansk subjektsellipse (Hansen & Heltoft 2011: 967), og i en danmarksdansk læsning ville korrelatet i disse tilfælde være subjektet i den forudgående sætning. I de argentinadanske forekomster forekommer det 'korrekte' korrelat dog ikke i den forudgående sætning, men i tidligere, og der er derfor ikke semantisk overensstemmelse mellem korrelatet og det rekonstruerbare subjekt. Hermed opstår der – som i følgende eksempel (4) – potentielt misvisende udsagn. Set med danmarksdanske øjne, er det hønsene, der sælger æggene.

(4) Subjektsellipse med fjernt korrelat

jeg har nogle høns [pause] øh de lægger æg og [] sælger æg
(argda0-15-HPJ+UAJ)

Kontekst III: Eksempel (5) viser en standardafvigende subjektsellipse i en sideordnet helsætning på subjektspladsen S (Hansen & Heltoft 2011: 1595), dvs. efter det finitte verbum. Fundamentfeltet er her udfyldt af et adverbial (*nogle gange*).

(5) Subjektsellipse ikke i fundamentfeltet

det gik jo lidt langsomt så nogle af os hoppede lidt af og nogle
gange faldt [] ned i floden (argda0-15-SBB)

Kontekst IV: Det næste og sidste eksempel (6) viser standardafvigende ellipse i en ledsætning. Dette er ugrammatisk i rigsdansk.

(6) Subjektsellipser i ledsætning

han var i Bariloche han var i Mendoza og da [] kom tilbage kendte⁶ vi os igen (argda0-15-ELP-1)

Rathjes studie af online kommentarspor viser også, at subjektsellipser ikke forekommer i ledsætninger i datasættet (2013: 405), til trods for at overensstemmelsen mellem afsender og grammatisk subjekt ellers tit vil være givet (jf. afsnit 2 om betingelser for subjektsellipser i talesprog).

De standardafvigende subjektsellipser i argentinadansk har dog aldrig ført til misforståelser i løbet af samtalerne med de danske interviewere. Konteksten i form af forløberteksten og generel viden om verden (jf. Ariel 1990: 5) har åbenbart været tilstrækkeligt til entydigt at etablere et passende subjekt til sætningen. Dette lader også til at gælde i kontekster, hvor korrelatet og det rekonstruerbare subjekt enten ikke svarer til hinanden (som i eksempel 4), korrelatet og det rekonstruerbare subjekt ligger langt fra hinanden (eksempel 3), og/eller hvor flere mulige korrelater optræder indimellem som i eksempel (5).

5. Analyse

I det følgende undersøges forekomsten af standardafvigende subjektsellipser i forhold til sociodemografiske parametre (afsnit 4.2.) og en række sprogstrukturelle faktorer (afsnit 4.3), men først vurderes variation i forhold til dens omfang.

5.1 Kvantitativ analyse

For at kunne vurdere variationen i argentinadansk kvantitativt burde forekomsten af realiserede vs. udeladte subjekter sammenlignes med rigsdansk for hver af de grammatiske kontekster beskrevet i afsnit 3. Men da den standardsvarende brug af subjektsellipser i alle kontekster i datasættet er meget højere (n=220 forekomster mod 46 forekomster af standardafvigende subjektsellipser), vurderes dette ikke at være umagen værd. Konklusionen må være, at der forekommer variation i

⁶ Det argentinadanske ”at kende sig” i eksemplet er en låneoversættelse af spansk *conocerse* ’at lære hinanden at kende’, her brugt i betydningen ’at genoptage et bekendtskab’.

argentinadansk, men også at variationen ikke viser en gennemgribende ændring.

5.2 Sociodemografiske parametre

Den følgende Tabel 2 viser de talere i CoSAMDa, der producerer standardafvigende nulsubjekter.

talere (total)	33 (21 kvinder, 12 mænd)	
indvandrigsgeneration	begge forældre født i Danmark	18
	en forælder født i Argentina, én i Danmark	9
	begge forældre født i Argentina	3
	én bedsteforælder født i Argentina, én i Danmark	2
	alle bedsteforældre født i Argentina	1
fødeår	1921-1968	
alder	47-94 (median 75)	

Tabel 2

Alders- og kønsfordelingen af de talere, der producerer variation, svarer til den overordnede fordeling i korpuset (jf. Tabel 1) og kan således ikke forklare variationen. Et interessant resultat forekommer dog i forhold til kategorien ‘indvandrigergeneration’, som er en indikator for forældres og bedsteforældres grad af sproglig kompetence i rigsdansk, og dermed kan fungere som et mål for talerens eksponering for danmarksdansk i barndommen og ungdommen. Forekomsten af standardafvigende subjektsellipser er noget påfaldende i forhold til denne faktor, da den gruppe, der vokser op med to danskfødte forældre og dermed sandsynligvis er vokset op med rigsdansk, faktisk er den mest produktive med hensyn til den standardafvigende subjektsellipser.

De fleste talere producerer 1 forekomst af standardafvigende subjektsellipser i løbet af de lange interviews. To talere, ARL og IJE, er outliers, idet de producerer henholdsvis 3 og hele 6 forekomster. ARL, en 89-årig mand, som blev interviewet alene i 2015, viste ingen sproglige eller kognitive tegn på aldring. Det samme gælder for IJE, en

meget livlig og snakkesalig kvinde, som blev optaget sammen med sin ægtefælle i 2015 i en alder af 76 år. Både ARL og IJE er børn af forældre, der er født i Danmark, og som udvandrede til Argentina som voksne. Begge er vokset op med dansk som det dominante sprog i hjemmet. ARL og hans afdøde kone opdrog deres egne børn i et dansktalende miljø i Argentina, og børnene gik i dansk skole. ARL har et netværk af argentinsk-danske venner, som vi også mødte under indsamlingen af vores forskningsdata. IJE's ægtefælle er også danskargentinere, der er vokset op med en indvandrerforælder (han er også en del af datasættet, men producerer kun en enkelt standardafvigende subjektsellipse). IJE og SKK fortæller, at de har opdraget deres børn på dansk og er socialt forbundet med andre danskargentinere, som de stadig taler dansk med, i det mindste lejlighedsvis. Der er ikke noget i disse livsforhold, der giver en åbenlys forklaring på IJE's og ARL's 'overproduktion' af standardafvigende subjektsellipser. Sammenfattende kan vi konstatere, at de sociodemografiske parametre, som vist i Tabel 2, og de standardafvigende subjektsellipser ikke viser nogen påfaldende korrelation.

Udover de sociodemografiske parametre er den sociale og pragmatiske kontekst for interviewet (solointerview vs. interview med flere danskargentinere til stede) inddraget i undersøgelsen. Antagelsen har her været, at et gruppeinterview med flere danskargentinere til stede ville kunne få de talende til at bruge flere spanske træk på trods af tilstedeværelsen af en rigsdansktalende interviewer. Dog viser interviewsituationen ikke nogen indflydelse på variationen. Dette svarer til Silva-Corvaláns postulat (1989: 115) om, at brugen eller hhv. udeladelse af pronominalt subjekt ikke fungerer som sociolingvistisk variable i spanske.

5.3 Sprogstrukturel analyse

Topologi: En topologisk-syntaktisk analyse af de grammatiske kontekster, hvor standardafvigende subjektsellipser forekommer, er allerede foretaget ved inddelingen i kontekst I-IV i afsnit 4. Kort sammenfattet kan vi sige, at langt størstedelen af subjektsudeladelser sker i helsætninger (n=42, kontekst I-III), mens kun 2 forekomster sker i ledsætninger (kontekst IV). Ellipserne i helsætningerne forekommer på subjektspladsen efter det finitte verbum (kontekst III, n=18; dette

dækker både over sideordnede og ikke-sideordnede helsætninger) og i fundamentfeltet i ikke-sideordnede helsætninger (kontekst I, n=22), herunder efter talerskift (n=11 ud af de 22; hvilket muligvis er acceptabelt i dansk talesprog, men dette er ikke undersøgt). De resterende 2 forekomster dækker over udeladelser i fundamentfeltet i sideordnede helsætninger (subjektsellipse), som dog sker efter et skift i korrelatet, således at det rekonstruerbare subjekt refererer tilbage til et 'forkert' korrelat (fx de ægsælgende høns, kontekst III). Fordelingen viser ikke et entydigt variationsmønster. Det kan bedst forklares med indflydelsen fra spansk (som talernes nu stærkeste sprog), hvor subjektsellipse i alle disse kontekster er helt uproblematisk. Den forholdsvis store forskel mellem ledsætninger og helsætninger er påfaldende, men kan også genspejle en fordeling af sætningstyper i korpusset.

Pronomen ift. numerus og person: De udeladte subjekter kan rekonstrueres ud fra forløberteksten. Tabel 3 viser fordelingen.

rekonstrueret subjekt	n
1. ps. sg.	8
3. ps. sg.	18
generisk subjekt (fx <i>man</i>)	3
1. ps. pl.	5
3. ps. pl.	9
<i>som</i>	1
total	44

Tabel 3

Teksttypen taget i betragtning (autobiografiske fortællinger og beretninger om livet som danskargentinere) er brugen af 1. ps.- og 3. ps.-pronomen formentlig. Det er alligevel et interessant resultat, at 2. ps. sg. og pl. aldrig udelades. Her ser vi muligvis en tendens til ikke at udelade de pronomen, der bruges til direkte tiltale. Dette ville i interviewets samtalsituation nok have ført til misforståelser, så denne begrænsning virker til at være kommunikativt begrundet. Schachtenhausen (2013: især 120-152) har for rigsdansk talesprog

påpeget, at pronomener som korte ubetonede ord undergår fonetisk reduktion i særlig grad. Dette diskuteres som relevant faktor i afsnit 6. Dog kan de specifikke fonetiske reduktionsmønstre, som Schachtenhaufen opstiller for rigsdansk talesprog, ikke forklare de interne forskelle i de udeladte subjekter i argentinadansk: Schachtenhaufen udpeger pronomener i frase- eller sætningsinitial position med en initial konsonant som værende mindre tilbøjelige til at blive reduceret. Dette ville gælde for både 2. ps. sg. *du*, som aldrig udelades i argentinadansk, og 3. ps. pl. *de*, som tit udelades. Her må der altså være andre, muligvis kommunikative faktorer på spil.

Verbaltype: En analyse af verbalerne i de standardafvigende sætninger viste ingen korrelation mellem verbaltyper eller specifikke verber, som kunne have tydet på etableringen af subjektsløse konstruktioner i argentinadansk. Ikke et eneste verbum går igen i de standardafvigende forekomster.

Kodeskift: Argentinadansk talt af den ældre generation, der er opvokset med dansk, er kendetegnet ved meget begrænset forekomst af kodeskift sammenlignet med udvandrerdansk i Nordamerika. En undtagelse er dog de spanske diskursstrukturerende elementer som *sí*, *no*, *bueno*, *que se yo*, *claro* etc., som bruges hyppigt, og selvfølgelig stednavne osv. Forekomsten af spanske elementer kan tages som et tegn på, at begge sprog er aktive, hvilket kunne lede til flere, også mere subtile spanske sproglige strukturer i talernes dansk. Dog korrelerer kun en fjerdedel af alle forekomster af standardafvigende nuls subjekter (n=11) med forekomst af et spansk element.

6. Diskussion og konklusion

I argentinadansk er de rigsdanske mønstre for subjektsellipse blevet udvidet til at omfatte ikke kun fundamentfeltet, men også subjektspladsen efter det finitte verbum, og desuden ikke kun helsætninger, men også ledsætninger. Det er kun i meget begrænset omfang muligt at udpege specifikke faktorer som årsag til variationen, som nok bedst forklares med indflydelsen fra spansk, som i dag er talernes mest brugte sprog. Den tvær sproglige indflydelse virker sandsynligvis både på et mere generelt niveau – i form af en generelt øget tolerance over for nuls subjekter – og muligvis også som direkte tvær sproglig overførsel.

De samfundsmæssige betingelser for dansk i Argentina har

sandsynligvis også bidraget til, at denne form for sproglig variation er mulig: Argentinadanskerne har omkring 2015 kun haft lidt sprogligt input af rigsdansk i hverdagen, og de har ikke haft mange muligheder for at bruge sproget ud over vennegrupperne og familien. Mange af de ældre generationer kan læse og skrive dansk på grund af dansksproget skolegang i Argentina, men dansk skriftsprog har ikke spillet en stor rolle i deres liv. Til dels skyldes det vaner dannet før internettets udbredelse (som kunne levere rigsdansk skrift- og talesprog), til dels den geografiske afstand til Danmark, som betyder manglende adgang til dansksprogede aviser, bøger osv. I vid udstrækning har det altså været uformelt talt (argentina)dansk, der har dannet input for argentinadanskerne, og dansk skriftsprog har altså ikke kunnet fungere som normkorregerende mht. brug af subjektspronomen, som i (argentina)dansk talesprog reduceres fonetisk (jf. Schachtenhaufen 2013). Ikke desto mindre kan vi konstatere, at der ikke er sket et generelt typologisk skift af argentinadansk i retning af at blive et (delvist) nulsubjektssprog. Variationen i selve sætningskernen viser dog også, at sprogkontakt kan være årsag til ret gennemgribende ændringer. Kortlægningen af udeladelse af subjekt i argentinadansk har vist, at nærmere beskrivelser af typer og acceptabilitet af subjektsellipser ift. verbaltype (epistemiske og andre verber), grad af formalitet og acceptabilitet ift. talerskifte er uudforskede, men lovende emner for dansk talesprogsforskning.

Litteratur

- Brink, Lars & Schack, Jørgen (2014). Tale er sølv. Om begrebet syntaktisk ellipse. *Danske studier*, 45–74.
- Butt, John & Benjamin, Carmen (2013). *A new reference grammar of modern Spanish*. Routledge.
- Company Company, Concepción (2021). La sintaxis. I Eva Martha Eckkræmmer (red.) *Manual del español en América* (s. 529–545). de Gruyter.
- Hansen, Erik & Heltoft, Lars (2011). *Grammatik over det danske sprog*. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Heegård Petersen, Jan; Köhl, Karoline (2021). Argentine Danish grammatical gender: stability with strongly patterned variation. *Journal of Germanic linguistics* 33 (1), 67–94. DOI: [10.1017/S1470542720000069](https://doi.org/10.1017/S1470542720000069)
- Hougaard, Tina Thode (2004). *Nærmest en leg. En undersøgelse af sprog og interak-*

- tion i dansk webchat*. Ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet.
- Jeppesen Kragh, Kirsten; Skaftø Jensen, Eva & Strudsholm, Erling (2014). Med og uden subjekt. *Ny forskning i grammatik* (21), 143-162.
- Kallemose, Lærke Josefine (2014). Lyder da meget spændende. Om topikdrop. *Mål & Måle* (2), 27-31.
- Kühl, Karoline; Heegård Petersen, Jan & Foget Hansen, Gert (2019). The Corpus of American Danish: A language resource of spoken immigrant Danish in North and South America. *Language Resources and Evaluation* 54 (3), 831-849. DOI: [10.1007/s10579-019-09473-5](https://doi.org/10.1007/s10579-019-09473-5)
- Kühl, Karoline; Heegård Petersen, Jan; Foget Hansen, Gert & Gregersen, Frans (2017). CoAmDa. Et nyt dansk talesprogs-korpus. *Danske talesprog* (17), 131-160.
- Kühl, Karoline; Heegård Petersen, Jan (2023). Die dänische Sprachminderheit in Argentinien. I Patrick Wolf-Farré, Lucas Löff Machado, Angélica Prediger & Sebastian Kürschner (red.) *Deutsche und weitere germanische Sprachminderheiten in Lateinamerika: Grundlagen, Methoden, Fallstudien*. Berlin: Peter Lang (MinGLA, 1), 71-102.
- Lipski, John M. (1994). *Latin American Spanish*. Longman.
- Lipski, John M. (2018). Dialects of Spanish and Portuguese. I Charles Boberg, John Nerbonne & Dominic Watt (red.), *The Handbook of dialectology* (s. 498-509). John Wiley & Sons.
- Mayol, Laia (2012). An account of the variation in the rates of overt subject pronouns in Romance. *Spanish in Context* 9 (3), 420-442. DOI: [10.1075/sic.9.3.03may](https://doi.org/10.1075/sic.9.3.03may)
- Rathje, Marianne (2013). Dropper lige subjektet – subjektellipser i kommentarfeltet på ekstrabladet.dk. I Simon Borchmann, Inger Schoonderbeek Hansen, Tina Thode Haugaard, Ole Togeby & Ole Widell (red.) *Gode ord er bedre end guld. Festskrift til Henrik Jørgensen på 60-års dagen* (s. 399-414). Aarhus Universitetsforlag.
- Schachtenhaufen, Ruben (2013). *Fonetisk reduktion i dansk*. Ph.d.-afhandling. Copenhagen Business School.
- Silva-Corvalán, Carmen (1989). *Sociolingüística: Teoría y análisis*. Alhambra.